

September 2007

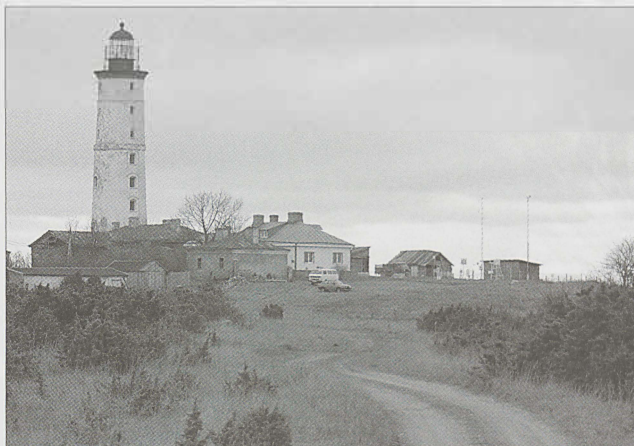
Kui astronoomiline sügis põhjapoolkerale jõudis, oli Eestimaal kliimaatiline sügis juba alanud. Millal too esimene tuleb, võib igaüks kalendrist vaadata, pealegi saabub ta igal aastal pea ühel ajal, see teine aga nii nagu jumal (ilma- või taevataat) juhatab.

Kui mullu lõppes suvi, too kliimaatiline (aeg, mil ööpäeva keskmine õhutemperatuur püsivalt ületab +13 kraadi), Tartumaal rekordiliselt hilja, alles 30. septembril, siis tänava jahenes ilm sügiseseks juba 27. augustil.

Pärast meeldivat augustikuud teigi mihklike ilmavööre inimesi eriti kurvaks: vihmad kiusasid kõikjal, nii põllutöödel, ehitustel kui teedel. Jõgeva agrometeoroloog Laine Keppart: "Vihm takistas taliviljade külvi, rapsi, kartuli ja köögiviljade koristust. Liigniiskus muutis tärgranud orased kollaseks".

Seda, kuidas ilm kartulivõttu mõjutab, mäletan kolhoosiaegadest vägagi hästi – tuli ju kehvelde sügistel nädalaid maal nn šefina töötada. (Noil aastail oleks Eestisse saanud vast ka ühe Guinnessi rekordi – nimelt töötas Nõo sovhoosis kartulikuhjade matmise brigaad, mis koosnes eranditult Tõravere observatooriumi teadusdoktoritest ning -kandidaatidest!)

Sademeid tuli tänava väga ebahühtlaselt. Saartel ja Lääne-Eestis sadas kohati ligi kaks kuunormi vihma (Vilsandil 128 mm), riigi kaguosa pääses kuivema nahaga (Võru

Vilsandi oli septembris 2007 Eesti vihmapealinn. Vilsandi vaade.

42 mm ehk 63% normist). Tartumaal sadas näiteks vaid septembri keskel, kaks kolmandikku oli kuivapoolne. Tõelist paduvihma (seda juhtub meie maal kaunis harva) said tunda 2. kuupäeval Kunda ja Virtsu elanikud – 6 tunniga sadas seal 28 ja 21 mm ehk ligi pool kuunormist!

Kogu Eesti keskmiseks vihmakoguseks arvutati meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis seekord 78 mm, mis teeb 107% pikaajalisest keskmisest.

Septembris esines veel üks haruldane sajuliik, nimelt kilplutikate oma. Ööl vastu 10. kuupäeva olevat Ruhnu saarel maabunud (küllap pilve tõmmatud trombiga) sadu putukaid. Karu asemele.

Kuidas siis sügiskuu soojarežiimi-

ga lood olid? Esimesed kaks kümepäevakut olid ühe kuni kolme kraadi võrra tavapärasest jahedamad. Paaril ööl esines öökülma, maa oli hallast valge.

Kuu lõpukolmandikul keeras ilm päris suviseks. Kahel viimasel päeval mõõdeti pärastlõunasteks maksimumtemperatuurideks isegi 23 kraadi. Seega 7–8° rohkem, kui sellal tavaks on. Viimase poole sajandi jooksul on viimane dekaad tänavusest soojem olnud vaid hiljutistel aastatel 2006 ja 2005.

Kui EMHIs ilmast kokkuvõtet tehtud said, selgus, et keskmine õhutemperatuur oli riigis 11,4° ehk 0,7 kraadinormist enam. Kõige soojem oli saartel (Vilsandil 13,6°, Ristnas 13,2°), märksa jahedam oli Pan-

divere kõrgustikul (Väike-Maarjas 10,5°).

Septembri maksimumtemperatuur saadi Võrust (29. sept 23,4°), madalaim aga 10. kuupäeval Jõhvis (-1,6°).

Septembrist pärineb ka üks teadusüllatus. Nimelt teatati projekt ASTRA kaudu, et Pämut – Läänemere maade Atlantist (ilus tunnuslause, kas pole?) – ähvardab ligi meetrine merepinna tõus. Arutasime seda klimatoloogide seltsis ja leidsime, et peale uudise, et Lääne-Eesti vajub (seni teadsime, et kerkib paar mm aastas), ennustati veetõusuks rohkem veel, kui värsked Nobeli rahupremia laureaadid oma hullemates stsenaariumites välja pakuvad! Ant-

ropogeenne kliima muutus on seal kandis olnud küll kiire, aga seda Pärnu linna- ja maaisade tõttu, kes saatsid kuurortlinna ilmajaama sissemaale ("Kas teate, kui palju maksab maatükk Pärnus?!").

VÄLISILMAST

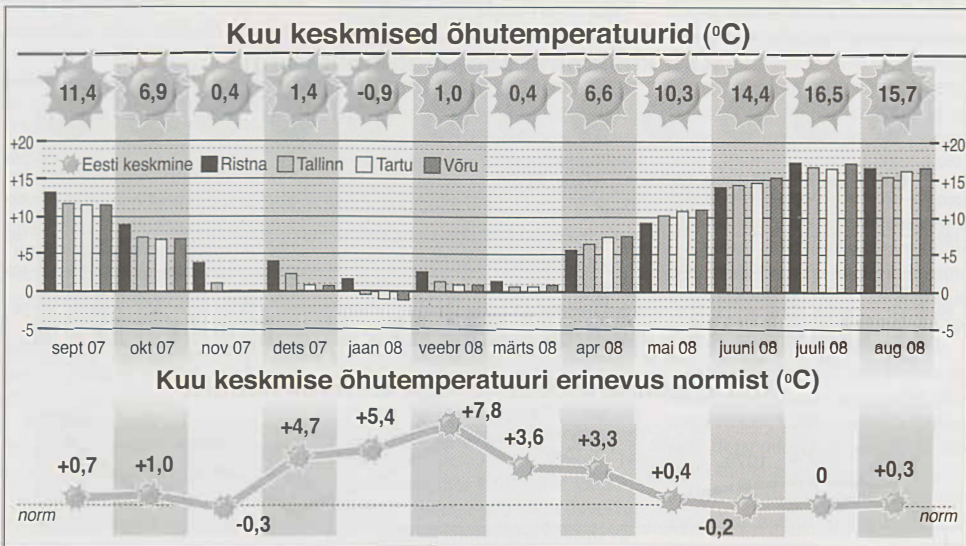
Orkaan Felix muutus Atlandil troopilisest tormist viienda, so maksimummaalse kategooria orkaaniks vaid 51 tunniga – teine koht 1960. aastal möllanud Etheli järel.

Marbella kuurorti Hispaanias pommitati. Haavata sai 18 inimest, sadadel autodel purunesid aknad. Seda kõike tegi taevane mafiooso – rahi.

Oktoober 2007

Internetis protesteeris üks daam oktoobri rahvapärase nimetuse viinakuu vastu – olevat amoraalne. Mis teha: sel kuul saabuvad tavaliselt jahedad hilis-sügiseseid ilmad, külmarohi võimaldas aga sooja saada. Eriti veel, kui kütter periood hilines. Mäletate – aastat paarkümmend tagasi lubati sooja radiaatorseis lasta alles siis, kui ööpäeva keskmine õhutemperatuur on viis päeva alla 8 kraadi (või oli see vastupidi?). Igatahes tuli vahel õige kaua toakülma kannatada.

Ameeriklastel on palju lihtsam: kütter periood algab siis, kui keskmine temperatuur langeb alla 65 °F (18 °C).

Sellest näitajast kõrgemate kraadide puhul on tegemist aga jahutusperioodiga. (Tolle kriteeriumi järgi oleks meil Tartus 2007. aastal maist kooliaja alguseni tulnud jahutusseadmed sisse lülitada 53 päeval).

Oktoobris 2007 ei saanud õhusooja üle eriti nuriseda: kuu keskmiseks temperatuuriks arvutati meteoroloogiga ja hüdroloogia instituudis 6,9°, mis ületab kraadi võrra normi ehk pikaajalist keskmist.

Nagu sügiseti tavaks, oli soojem saartel (Vilsandi ja Ristna 8,9°), ja-hedam aga Pandivere kõrgustikul (Väike-Maarja 6,2°) ja Raplamaal (Kuusiku 6,4°).

Viinaku esimesed paarkümmend päeva kulgesid päris nutuselt, vihma ja paaril päeval ka lörtsi sadas

pea igal päeval. Tahtmatult meenus ühe Tartu arsti veidi robustne, samas tabav bioklimatoloogiline tähelepanek: "Oktoobri ilm on kui kusepõis – tilgub kogu aeg!" Kolme nädalaga sai paljudes paikades kuunorm täis ja jäi ülegi. Viimane kolmandik oli seevastu vihmapeetus – sademeid tuli keskmiselt vaid 5 mm ümber (norm 23 mm).

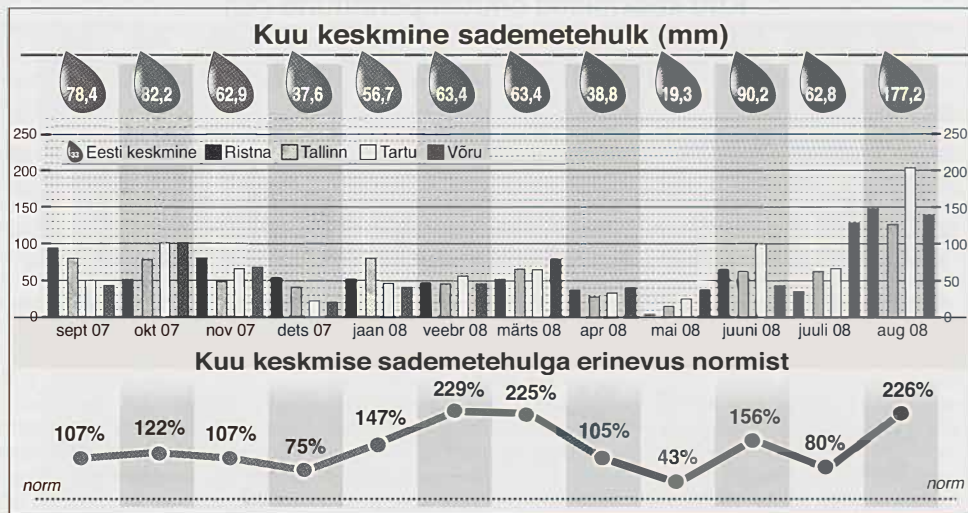
Kõige vihmasem koht oli oktoobris 2007 Viljandi, kus ainuüksi 18. kuupäeval tuli alla 28 mm vihmavett ehk 40% tavalisest kuuportsust! Seal kogunes ka kogu oktoobri maksimaalne sajuhulk – 112 mm ehk 160% normist. Märksa kuivem oli saartel (Sõrves 42 ja Ristnas 51 mm).

Veel paistis oktoober 2007 silma pilviste ilmade poolest. Selgemat

päeva, st päikest on Tartumaal vähem kui tänava (38 tundi) näha saanud vaid 1974. aastal (29 tundi). See on järjekordseks näiteks meie ilmastiku heitlikkusest – alles kaks aastat tagasi mõõdeti päikesepaiste kestuse rekordiks Tõraveres 148 tundi.

Algasid ka sügisese udud. Paaril hommikul oli Tartus Emajõe ääres kõrgemaist hoonetest Plasku üleni kadunud, Korgitserist paistis udust vaid teravik.

Sellal, kui Rootsi kuninganna viimati Tartut väisas, valmistas toosama ilmanähtus lendureile suurt peavalu. Udu hajutamiseks on katsetatud palju meetodeid, millest üks tõhusaim olevat uriini piserdamine (antud juhul muidugi mõeldamatu).

	MAKSIMUM- TEMPERatuur	KUUPÄEV/ JAAM	MIINIMUM- TEMPERatuur	KUUPÄEV/ JAAM	MAKSIM. SADEMED ÖÖPÄEVAS	KUUPÄEV/ JAAM
Sept 2007	23,4 °C	29./Nõru	-1,6 °C	10./Jõhvi	49 mm	19./Türi
Okt 2007	17,8 °C	1./Valga	-6,5 °C	22./Kuusiku	28 mm	18./Viljandi
Nov 2007	11,4 °C	1./Vilsandi	-11,0 °C	5./Jõgeva	19 mm	1./Virtsu
Dets 2007	7,8 °C	8./Valga	-11,5 °C	1./Jõhvi	13 mm	8./Virtsu
Jaen 2008	6,2 °C	19./Ristna	-16,8 °C	5./Tartu	28 mm	20./Tallinn
Veebr 2008	7,6 °C	22./Pärnu	-13,2 °C	16./Mustvee	18 mm	23./Virtsu
Märts 2008	15,1 °C	31./Narva-Jõesuu	-12,5 °C	22./Jõhvi	26 mm	26./Nõru
Aprill 2008	23,6 °C	30./Narva-Jõesuu	-6,1 °C	23./Jõhvi	2 mm	9./Narva-Jõesuu
Mai 2008	24,5 °C	11./Türi	-4,5 °C	15./Jõhvi	14 mm	18./Nõru
Juuni 2008	27,2 °C	6./Mustvee	-0,3 °C	16./Kuusiku	58 mm	18./Viljandi
Juuli 2008	27,7 °C	26./Viljandi	2,8 °C	7./Kuusiku	70 mm	15./Nõru
Aug 2008	30,0 °C	17./Nõru	2,5 °C	7./Kuusiku	116 mm	26./Jõhvi

November 2007

Üha sagedamini võib lehest lugeda või raadiost kuulda, et "meie sportlased ebaõnnestusid". Milline solvang nende vanematele! Tegelikult läks neil ju nässu vaid üks võistlus.

Ilmataadi tegemised sarnanevad paljus kehapingutajate omadele – tähelepanu köidavad just rekordid (ekstreemumid), keskmised tulemused (spordis ainult osavõtt) ei vääri märkimist. Kehakultuuri puhul räägitakse siis, et ei tasu raha noile teijatele kulutada, ilma puhul aga, et "ilm tuleb niikuinii, ennustad seda või mitte". Mõlemal juhul eraldatakse edasisteks tegemisteks kergekäeliselt vahendeid vaid siis, kui sünnib paras tulemus, sportlaste keeles purakas, ilma puhul katastroofi moodi nähtus.

November 2007 oli siinmail üpris tavaline, polnud ei murdvat maru, krõbedat külma ega uhket uputust. Paljudele kaaskodanikele oli säärane ilm muidugi kontimööda, sest

küttearved ei tulnud tapvad, auto-sid läks vähem kraavi kui lume ja li-bedaga. Talvist ilu – vaid seda nappis. Tuttav soojatööstur pidas paar nädalat tagasi oma limusiini kinni ning päris, kuhu küll see külm jääb?!

Kogu Eesti keskmiseks temperatuuriks rehkendati talvekuul +0,4°, mis on pisut jahedam pikaajalisest keskmisest ehk normist. Soojem oli muidugi jäävaba mere ääres (Vilsandil 4,1°), külmem kõrgustikel (Väike-Maarjas -0,8°). Ei külmetanud seekord ei Martide varbad ega Kadriide küüned, sest noil tähtsail päevil püsis ilm sügiselt vihmane ning soe.

Sademeid tuli alla eeltalvisel moel, st vihma, lörtsi või lumena keskel läbi 63 mm, mis teeb 7% normist enam. Virtsus sadas päris tugevalt (97 mm), vähem Kundas (31 mm).

Lumi tuli ja läks. Tartumaal oli maa valge 17 päeval, kuu viimasel päeval mõdeti lume paksuseks 14 cm. Vaatamata kohatisele valgele vaibale oli elamine pimedavõitu, sest päikest saime näha kõvasti vä-

hem kui tavaliselt (Tartus 24 tundi keskmise 30 asemel). Igaüks teab ju, et kui maa on must, kipub ka meeleolu mustaks minema. Kuni kaamoses midagi ei teatud, polnud ka talvise mõtteilmaga lood nii sandid. Põhjamaad võiksid Euroopa Liidult välja kaubelda talvise masenduse kompensatsiooni. Midagi taolist nagu see, mis eurosaadikud saavad, et peavad kodukoldest kaugel elama.

Detsember 2007

"Jää või jutte kliima soojenemisest uskuma – ei mäletagi enam lumiseid jõule!" kurtis pool kuud enne aasta lõpu üks daam. "Mis sa nüüd – mullu oli hoopis soojem kui täna-va," vaidles vastu naabrina.

Mõlemal oli õigus, sest viimati oli Tartus maa jõulude aegu valge tükk aega tagasi, 2005. aastal ja mullu-sest detsembrist soojemat ei tea Eesti kliimateadus mitte.

Kuu algus oli talvine, suur osa Eestist oli lumine, ka paari esimese

VE NE TÄHELEPANU POLAARALADELE

Veel kinnitamata andmeil karmistuis Venemaal piirivalvurite töötõingimused: seati sisse valvepost põhjanabale "heisatud" lipu juures. (Muide, uut ametit kutsutakse tuuker-piirivalvur.)

Kinnitatud andmeil aga pööratakse seal riigis üha suuremat tähelepanu polaaraladele. Vene tähtsad riigitegelased tegid ju visidi Antarktikasse lõunanabani välja. Retke juhtis riigiduuma asepeiker Artur Tšilingarov, saatjaks luureteenistuse FSB ülem Nikolai Patrušev oma asetäitjaga, piirivalve ülem jt sama ametkonna tege-lased.

Tsiviiliskuiust tähtsaim oli maailma meteoroloogiaorganisatsiooni president, Vene ilmateenistuse juht Aleksandr Bedritski. Lõuna-Ameerikast kuni pooluseni ja tagasi toimus lend FSB helikopteril.

Seega oli eesmärgiks mitte ainult riigilipu nabale kinnitamine, vaid ka lennutehnika katsetused. Muu hulgas külastati ka Belingshauseni jaamas asuvat õigeusu kirikut, kus teenivad mungad! Ülemluuraja kinkis neile imettegeva ikooni.

kuupäeva temperatuurid püsisid parajalt allpool nulli (siis registreeriti ka detsembri madalaim külmanäit, Jõhvis –11,5°). Edasi hakkas jälle vihma sadama ning lumi kadus, nagu poleks olnudki.

Esimese kümpäevaku keskmine õhutemperatuur oli Eestis +1,7° tavalise –2° asemel (mullu aga +7°!). Novembri lõpul külmuma hakanud muld sulas jälle üles.

Kuu keskpaigast alates oli ilm samuti soe ning sombune (teine dekaad 0,9, kolmas 1,5°), kohati sadas ka vähest lund ja lõrtsi, mis varsti sulas.

Luulisel ajal, jõulupühadel, sai maa valkjaks vähemalt Ida-Eestis. Samuti hakkas seal aastavahetuse eel ilusat lund sadama. Esimesel pühäl langes miinimumtemperatuur Tartus vaid –4,3 kraadini. Mäletate: alles 2001. aasta jõuludel mõõdeti meie maal kõva, tõelisel pakast (Võrus –34,6°), 1978. aasta viimasel päeval aga Narvas –42,6 kraadi! Nii et praegu pole hullu, nagu ütleksid psühhiaatrid.

Detsembri keskmiseks õhutemperatuuriks arvutati meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis +1,4° ehk 4,7 kraadi normist enam. Ilm oli kõige soojem saartel (Vilsandil 4,2°), jahedam kirde pool (Jõhvis ja Väike-Maarjas 0,6°). Kuu maksimumtemperatuuriks mõõdeti 7,8 kraadi 8. kuupäeval Valgas.

Sademeid tuli nagu eeltalvel ikka nii lõrtsi, lume kui vihma näol. Keskmiseks sademetehulgaks rehkendati 38 mm (norm 50 mm). Korralikult sadas Kuusikul (65 mm), vähe Kundas (16 mm).

VÄLISILMAST

Ilmastik mujal oli rahutu nagu ikka. Mitmed lumetormid tekitasid liikluskaose Põhja-Ameerikas. Kuu kesknel mattus Kanada lõunaosa 40 cm paksuse lumekihi alla. Ainuüksi ühel hommikul oli Toronto tänavail 600 õnnetust.

Raske oli liigelda pühade ajal ka USAs: idapoolseis osariikides tuli maha üle poole meetri lund. Sajad tuhanded kodud jäid tahtmatult küünlavalgele, sest elektriliinid katkesid märja lume ning jäitekorra all. Texases hukkus lumetormis vähemalt 22 inimest.

Indoneesiat tabasid juba mitmendat detsembrit järjest maalihked. Tuhanded inimesed Jaava saarel olid sunnitud oma elamised maha jätmä, sest need jäid mudavoolu alla.

Külm oli ka Hispaanias. Elektri-kulu püstitas uue rekordi – mille muuga sa ikka moodsal ajal maju kütd.

2007. AASTA KOKKUVÖTE

Detsembris valmis ka 2007. aasta kokkuvõte. Tartus oli aasta keskmine temperatuur 6,7°, mis annab 1865. aastast kehtivas pingereas 6. kuni 9. koha. Sademeid tuli 694 mm ehk 114% normist. Kõik aastaajad olid soojad: talv(detsember 2006 – veebruar 2007) –2,9° (norm –5,7°), kevad 7,4° (4,5°), suvi 17,1° (15,7°) ja sügis 6,1° (5,4°).

Üheks olulisemaks ilmaga seotud sündmuseks EMHI rahvale oli 2007. aastal Rootsis elavate Rannaleetide perekonna annetusena loodud fond nimega "Sinilind", mis toetab Eestis tehtavaid uuringuid nii sünoptika kui ka klimatoloogia vallas, samuti purilende. Eestvedajaks on tuntud meteoroloog Leo Rannaleet, kelle isa oli siinmail purilennupioneeriks.

Jaanuar 2008

Üldiselt on mul täiesti kama, kas aastat kutsutakse mingi kauge maa traditsioonide kohaselt lehma, sea või konna aastaks. Kui aga kakerdasin jaanuari lõpul porimülgastes, meenus tahtmatult, et idamaa kalender kutsus lahkvat aastat sea aastaks. Nimi sobis igati!

Kuna äsja alanud uus ajajärk tõotavat majanduskriisi kaasa tuua, võiks seda, vähemalt õhtumaal, nimetada kirikuroti aastaks (templi- või pagoodirotid elavat kuulu järgi muretumat).

Luuletaja Heljo Männil on ilus lasteluuletus: „Ilmatark, ilmatark, kas sa ikka oled tark? Vaata, varsti juba näärid, aga pori saapaid määrrib?!“ Need etteheited on siin küll valel aadressil – egas ilmavaatlejad või sünoptikud tsükloneid maale too (nagu nüüd armastatakse öelda).

Paljudele jääb meelde jaanuari vihmane keskpäev ning lõpp, tegelikult oli maa valge pool kuud, vähemalt idapoolsemas Eestis. Hea seegi. Pealegi hakkame juba ära harjuma soojemate ilmadega, äga muidu panda lugude lehtedes sääraseid pealkirju nagu „Filmivõtted kestavad karedas pakases öö läbi“.

Vaatsin huvi pärast, milliste kraadide juures nood kinomehed siis mäsllesid – õhus oli 10 miinuspügalat! Aastaid on pakaseks peetud ikka vähemalt kahtkümmet külmakraadi. Ajad muutuvad, kliima muutub, meie muutume...

Läinud näärikuul oli külm vaid kuu avakolmandik. Öigemini öeldes oli

SOOJUSELT ALLES 9.

Jälle, juba mitmendat aastat tundus, et taolist sooja jaanuari pole siinmail nähtud, aga võta näpust, 2008. aasta näärikuul oli Tartu pikas kliimareas (alates 1866. aastast) alles 9., poole sajandi reas aga 6. kohal. Kraadidelt soojemad olid näiteks hiljutised 1998. ja 1992. alguskuud, eriti aga vaatlusrea kõige soojem, 1989. aasta näärikuul.

see normikohane. Aasta esimesed päevad olid koguni sedavõrd soojad, et Haanjamaal olevat põldu küntud (taliküнди tehtud?). Dekaa di keskmiseks õhutemperatuuriks Eestis arvu tati meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis –5,5°, mis on terake pikaajalisest keskmisest kõrgem.

Veidi külmemat ilma saime tunda vaid neli-viis päeva, siis keerati soojakraan uuesti lahti. Viiendal kuupäeval langes öösel temperatuur 10–16 miinuskraadini (Võrus ja Tartus –16,8°). Pärast paljusid sooje nädalaid tundus muutus jubedana.

Teine kümpäevak oli rohkem sügise moods. Suurem osa Eestist ei näinud isegi öökülma, keskmised temperatuurid olid 8 kuni 10 kraadi tavapärasesest kõrgemal! Ja kus sadas: kohati kolm korda rohkem kui keskmiselt.

Kui veel kusagil lund peidus oli, siis 20. kuupäeval oli plats puhas. Kümme päevavarem oli muld jõudnud külmuda 30–38 sentimeetrini, kohati oli pinnas aga jälle läbinisti sula. Eesti keskmiseks õhutemperatuuriks arvutati 2,1°, mis sobiks pa-

remini aprilli või novembri algusesse.

Kui 2007. aastal segas uue ilmarekordi sündi jaanuaris kuu külm lõpp, siis nüüd domineerisid üldiselt plusskraadid. Kolmanda kolmandiku õhutemperatuur üle Eesti oli samuti 7–8 kraadi võrra keskmisest kõrgem ehk +0,7° (2007. aastal –8,2°).

Viimase poole sajandi jooksul on vaid kolmel aastal see dekaad tänavusest soojem olnud.

Jahedam oli ka sel kuul nii nagu viimastel aegadel ikka Kirde-Eestis (Jõhvis –1,7°), märksa soojem saartel (Vilsandil +1,7°).

Sademeid saime seekord vihma, lume ja lõrtsina riigis keskmiselt 57 mm ehk 147% normist. Vähem kui mujal (aga normilähedasel) sadas Ruhnu – 35 mm, Tallinn aga sai ligi kahekordse portsu ehk 80 mm.

Veebruar 2008

Eesti asub sellises maailmanurgas, kus talvisteks kuudeks võiks lugeda aga novembrist (esisanematel talvekuu) kuni märtsi lõpuni. Ametlikeks ehk meteoroloogilisteks talvekuudeks nimetatakse aga perioodi detsembrist veebruari lõpuni. Seega oleks praegu paslik teha vahet vahet vahet kõige külmemast aastajaast. Nagu hinnatundlikud seeniorkodanikud rõõmuga sedastasid, oli see lääneeuroopalikult soe.

Senine kõige mõnusam, mõtlen rahakotile, oli talv meie vanematel (või vanavanematel) ehk aastal 1924/25, kui kolme kuu keskmine õhutemperatuur oli Tartus –0,3°, ning suhteliselt hiljuti, 1960/61 (–0,4°).

Äsjane talv oli aga juba plussis (+0,2°), pikaajalise keskmise ehk normiga võrreldes soojem tervelt 6 kraadivõrra! Ka Soome meteoroloogia instituudi teatel on naabritel olnud õhkkond sel talvel lämmim 4 kuni 6,5 kraadi võrra.

Mis jaanuarikuu tegemata jätab, teeb veebruar ära, ütleb Laiuse vanasõna. Mitte alati. Jäi ka küünla-kuulseekord pakane nägemata. Mis siis on südatalvel korraks tunda 10–13 miinuskraadi?! Kui tavaliselt võib muud kuu lõpul olla külmunud kuni 60 cm, oli nüüd too näitaja kohati paarkümmend cm, pinnas aga sula. Pole mingi ime, et õitsesid kevadlilled ning saabusid rändlinnud-luurajad.

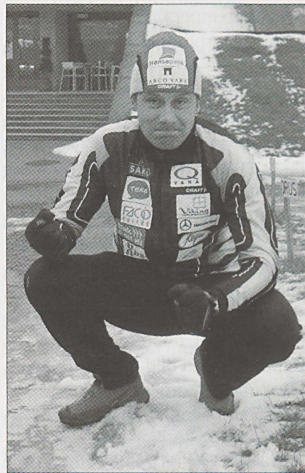
Veebruari keskmiseks õhutemperatuuriks arvutati meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis +1°, mis on normist tervelt 7,8 kraadi kõrgem! Esimese kümmepäevaku keskmine oli normist üle 8,3, teisel dekaadil 6,4 ja kolmandal üheksapäevakul 8,7 kraadi. Soojem oli muidugi saartel, jahedam Kirde-Eestis. Ilmarekord jäi püstitamata, sest näiteks Tartu pikasvaatlusreas (alates 1866) on soojemad tänavusest veebruarist olnud hiljutised 1990 (keskmise temperatuur +2,3° nüüdse +0,9° vastu) ning 1989 (+1,2°).

Sademeid tuli ohtralt, eriti kuu lõpul, kokku keskmiselt 63 mm ehk 2,3 korda keskmisest enam.

Veebruaris oli külma vähe, tuult aga küllaga. Seekord lendasid katused ja murdusid puud just sisemaal. Küünlapäeval möllas saartel ja Pär-

nus haruldasevõitu talvine äike, 13. kuupäeva õhtul Tõraveres aga kaks maruhoogu, pagi ehk pugi. Võisime õnnelikud olla, et kaugel läänes märatsenud tugevad tormid meie randadele ei küündinud.

Õnnelik oli tänavuse "Eesti sandi suusaailma" üle ka Jaak Mae, kes enda sõnusti sai Otepää etapil teise koha just tänu vesisele raskele rajale. Veel üks kuuldud kommentaar soomlaste leerist: "Eestlased on säärasel rajal edukad, sest nad on naistekandmise võistlustel harjunud läbima veetõkkeid!"

Veebruari alguse 2008 vesine suusailm sobis Jaak Maele. Otepää maailmakarika etapp ikkagi toimus ning Mae kihutas meeste 15 km klassikasõidus teisele kohale.

VÄLISILMAST

Hiinlastele tulid rotiaasta alguse lumetormid suure üllatusena. Nagu ikka looduskatastroofide järel hakati ka seal ilmategemist moderniseerima. Hiina astroloogide väitel olevat aga lumemõli olnud vaid lahkuvu sea-aasta viimane seatemp.

Afganistani läänesaosas valitseb karm pakane – külmasurma on leidnud üle 900 elaniku, lumikatte paksus küündivat kohati kahe meetrini. (Delfist võis mõni päev enne lugeda: "Ilus ilm tõstis Afganistani Eesti sõdurite moraali"! Jääb vaid loota, et külm ja lumi nendeni ei ulatu.)

Samad ilmahädad kimbutavad inimesi ka Vahemere kandis. Isegi Kreeta saarel sadas lund, teist korda sel aastal tekitas tuisk kaose lisraelis ja Liibanonis.

Sakslased ristsid Emmaks väga tugeva tormi, mis rappsis Lääne-Euroopat Inglismaast Slovakkiani (tänavu on tsüklonid naistenimedega). Ilide kiirus oli maksimaalne ühe mäe tipus Saksamaal, 62 m/s! (Eesti rekordiline puhang 48 m/s).

Paks udu põhjustas autode ahelavariisid Egiptuses (29 surnut) ja Jordaania (27 vigastatut).

Märts 2008

Ehkki ametlikult loetakse märtsi esimeseks kevadkuuks, oli ta 2008. aastal kübeke külmem nii detsemberist kui veebruarist, uskuve või metrist! Muidugi olid kõik neli kuud keskmisest kõvasti soojemad. Kui

26. märts 2008. Tallinn. Lilleküla jalgpallistaadion. Lumejalgpalli maavõistlus Eesti-Kanada. Eesti kohanes tavatu pallimänguga paremini ja võitis 2:0.

arvutada talveks periood detsember kuni märts, siis oli Eesti keskmine õhutemperatuur $+0,5^\circ$ arvata-vasti vähemalt viimase 142 aasta kõrgeim (normehk pikaajaline temperatuur $-4,9^\circ$).

Talv on meie maal üldse üks veniv mõiste – talvekuuks kutsuti näiteks novembrit, talveharjapäevi (talve poolitajaid) on aga vähemalt kaks. Üks neist on 12. märts, korjusepäev. Kui mõni arvab, et just sel päeval võib sulava lume alt midagi kriminaalset välja sulada, siis ta eksib. 1404 aasta eest suri siis paavst Gregorius. Sinna see korjus maetud ongi, nimepäevana. Tänavu teatasid meie valitsusasutused, et nimelt

12. kuupäevast alates on kulupõletamine keelatud – algas tuleohtlik aeg.

Keeld oli antud igaks juhuks, sest lõppenud märts oli viimaste aegade üks märjemaid. Näiteks Tartus on rohkem sadanud poole sajandi keskel vaid 1990. ja 1995. aastal. Kõige enam kasteti Võrumaad (78 mm ehk üle kolme kuunormi), kuivem oli Läänemaal (Haapsalu kandis 51 mm). Eesti riik sai märtsis keskmiselt 63 mm (225% normist).

Meteoroloogia ja hüdroloogia instituudi arvutuste kohaselt oli läinud paastukuu erandlik ka soojuse osas – kuu keskmine temperatuur $0,4^\circ$ ületab normi tervelt 3,6 pügala

võrra. Kõige soojem oli endiselt saartel (Vilsandil $2,0^\circ$), tunduvalt jahedam aga Pandivere kõrgustikul (Väike-Maarjas $-0,5^\circ$). Kõige kõrgem temperatuur mõideti Narva-Jõesuus 31. märtsil $+15,1^\circ$, mada-laim aga Jõhvis 22. märtsil $-12,5^\circ$.

Märts tuleb kui lövi ja läheb kui lammas, teab inglise vanarahvas. Ta tuli tõesti Lääne-Euroopas Emmaks nimetatud tormiga, mis küll meil suurt häda ei põhjustanud. Õige möll läks lahti siinmail alles 25. ja 26. kuupäeval. Kellegi Andreas Feileri poolt Nanniks ristitud torm (Berliini vabaülikool müüb teatavasti rõhkkondade nimesid) tõi Eestisse mitmeks päevaks jõulu-aegse piltpostkaardiliku maastiku. Artiklid ajalehtedes olid kui kopeeritud 2003. aasta aprilli algusest: kaas teedel, eriolukord jne. Lund tuli tõesti palju: Ahjal ööpäevaga 34, Valgas 21 ja Võrus 18 cm.

Selle lumemöllu tuu meie nn lõunatsüklon, võttes kaasa isegi äikes Otepäele. Meenutagem nüüd rahvatarkust: müristab hangekuul, puistab lund lehekuul!

VÄLISILMAST

USAs oli ilm väga muutlik: 20kraa-dine soojus muutus mitmes osariigis lumetormiks. Ühe ööga ligi 30 cm sadanud lumi halvas elu Michigani osariigis.

Gobi kõrbest kandusid tohutud tolmupilved Lõuna-Koreani. Riigis olid paljud koolid suletud, kuna liivatorim kandis endas kaasa ka toksilisi aineid Hiina tööstusrajoonidest.

Kõrged näitajad saadi ka päikese-
paiste kestuse osas, Tartumaal 300
tunni ümber. Üheksas koht viimase
poolesajandijooksul. Esikohal püsib
kuum ning pöuane 2002. aasta le-
hekuu 311 tunniga. Ultraviolettkiir-
guse indeks mais nii kõrge polnud
kui mullu, maksimumiks mõõdeti
Tõravere ilmajaamas 7,1 ühikut
(eelmisel aastal 8,3 – Eesti rekordid
kordus).

VÄLISILMAST

Välismaal oli maikuu ilmategijaks
Myanmaris ehk Birmas möllanud
troopiline tsüklon nimega Nargis
(pärsia keeli nartsiss). Tugeva tuule
(üle 50 m/s) mõjul kerkisid tormilai-
ned rannikul ligi nelja meetri
kõrguseks. Mõnes linnas hävis 80%
elumajadest. Ohvrite arvu ei ole se-
ni suudetud kindlaks teha, mõnede
hinnangute järgi olevat hukkunuid
paarsada tuhat!

Valgevene sai 8. mail uueks kuu
külmarekordiks –2,4° Vitebskis.
Austraalia lõunaosas oli samuti
külm: Melbourne'i linnas langes
temperatuur alla 10 kraadi. Ikkagi
kõige külmem lehekuu pärast 1977.
aastat!

Indias oli seevastu soe, isegi vä-
ga: Orissa osariigis mõõdeti mõnel
päeval 45 kuumakraadi.

Juuni 2008

Juuni, pangakuu esikolmandiku
kohta ei saanud puhkajad paha
sõna öelda, murelikud olid vaid
põllu-, metsa- ning pitsimehed.
Jätkus ju mai lõpu kuivus, mis äh-

Vihm. Juuni keskel 2008 hakkas ladistama ning jäigi ladistama.

vardas koguni põuaks paisuda. Pä-
rastlõunased temperatuuridki olid
üpris sūdasuvised, 26–27 kraadi
ümber. Ja kuiv oli kui kõrbes – ena-
mikus maakondadest ei sadanud
piiskagi vihma. Kambjast helistati:
"Küll on hea, et mul lehma enam
pole – midagi poleks talle ette an-
da!"

Edasi läks ilm tuksi. Puhkuse
mõttes. Esimesed suured vihma-
hood päästsid küll põllud põuail-
minguist, niisutades püssirohutünni
sarnaselt ohtlikke metsi, siis hakkas
aga taevast vett liialt saama. Aga

seada vaid kohati. Tugevat vihma sai
Kirde-Eesti (Jõhvis 87 mm kümne
päevaga ehk neli, Viijandis ning Väi-
ke-Maarjas kolm dekaadinormi).
Vähe sadas riigi loodenurgas:
metsapõlengutega oli seal endiselt
tükk tegemist. Kustutustõid segas
ka tugev tuul. Vähe on jaanikuid,
mil Ida-Eestis on nii palju üle 15
meetri sekundis puhuva tuulega
päevi.

Kolmas dekaadsarnanes eelmise-
ga, samuti oli õhusooja keskmisest
kasinamalt. Päikest oli suhteliselt
harva näha, see-est paistis see va-

lusal: pooltel päevadel küündis ultraviolettkiirguse indeks üle 7, neljal päeval aga ületas 8 ühikut. Kuu viimase päeva ülatusel sel alal ka uus Eesti ilmarekord – 8,4 ühikut. Päris lõunamaine näit. Paljudes paikades üle Eesti lehvised punalipud nagu Nõukogude ajal: mere- ja järverandades oli vesi päris kuu lõupäevadeni supluseks külm.

Võidu- ja jaanipäevast. Vähe on sõjaväeparaade, kus ilm ei kipu vahele segama. Ja seda mitte ainult meie maal. Vaid suure lennuväe ning ilmamuutmise kogemusega riigid suudavad sademete tulekut enam-vähem kontrolli all hoida. Kunstliku vihma tekitamisega paradeerimispaigast eemal. Tänavuse pidupäeva rikkus ära just tugev sadu, mida meedias nimetati paduvihmaks.

Muide, paduvihmaks nimetatakse meteoroloogias sellist sadu, kui tunni või lühema aja jooksus tuleb kaela 20 mm või siis 12 tunniga 50 mm vihma. Sääraast valingut ei satu Eestimaal õnneks sageli meie elu rikkuma.

Paduvihmad on tavaliselt väga lokaalsed, näiteks 18. juulil 1964. aastal sadas Tallinnas kahe tunniga 61 mm, kannatada said tänavad, sadamarajatised. Samal ajal möödeti Tallinn-Kose ilmajaamas vihmahulgaks vaid 15 mm.

Sarnane situatsioon oli ka viimase paraadi aegu Maarjamäel: mere ääres valas paksu vihma, seal kui Kloostrimetsa automaatjaam registreeris vaid 0,4 mm ja Tallinn-Harku jaam 1,8 mm sademeid.

Jaanilaupäeval sadas vist kõigjal. Vihm lakkas vaid õhtutundidel. Nii et kummikutes sai ikka minna metsa sõnajalaõit või jaanimardikat otsima. Jaanipäev oli samuti vihmane, ilmajaamadest jäi kuivale seekord vaid Räpina. Internetist sain teada ka süüdlase nime: selleks oli tsüklon nimega Naruporn.

Kui meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis kuust kokkuvõtteid tehti, selgus, et riigi keskmine õhutemperatuur 14,4 kraadi oli karva pealt normikohane. Soojem ja kuivem oli Võru ümbrus (15,3° ja 43 mm), jahedam ning vihmases oli seekord Jõhvis (13,8° ja 128 mm).

Tehti ka vahekokkuvõtte senisest vegetatsiooniperiодidist (21. aprill – 30. juuni). Hästi on kastetud Kirde-Eestit (130–140% ulatuses), märksa põuasem on lõunapiiril (Võrus vihma 62% ümber).

VÄLISILMAST

Jaanilaupäeval süttisid Californias paljudes paikades tohutud tuled. Seekord oli süütajaks tugev äike. Vaatamata kustutustööle põlesid veel mitu päeva hiljem metsad ligi 400 kohas.

Üle 37 kraadi ulatuv kuumus (Nicosias 41°) ning pöud tegid Küprose elanike elu raskeks. Ka seal maal mõllasid ulatuslikud metsapõlen-gud.

Juuli 2008

Heinakuu 20 esimest päeva tundusid pea kõikjal troostitud: ei saanud

maarahvas korralikult heina teha ega puhkajail rannas kalorit ihu ligi tuula (päikesesooja, mõtlen). Ei tulnud seda taevamärga just palju, see-eest aga sageli. Valitsesid tavapärasest jahedamad, vihmased ning äikeserohked ilmad.

Esimesel dekaadil oli Eesti keskmine õhutemperatuur 15,3 kraadi (pikaajaline keskmine ehk norm 15,8°), teisel juba soojem: 16,8° (norm 16,6°).

Lõpukolmandik oli igati ootuspärane, sest kõrgrõhkkönd, millele Saksamaal pandi nimeks Volker, kindlustas poolteiseks nädalaks kena ilma. Ei suutnud tema võimu kõigutada ei Xandra-, Yvonne- ega Wolfhilde'i-nimelised tsüklonid. Viljandis kerkis 26. kuupäeval temperatuur 27,7 kraadini, selle suve maksimumini. Üheteistkümnepäeva keskmi-seks saadi EMHIs 17,2°, ligi pool kraadi normist enam. Kogu kuu keskmine õhutemperatuur 16,5° oli pea normikohane, usu või mitte. Polnud sugugi kehv suusailm, nagu ajakirjanike stamplause ütleb.

Vihma tuli juulis nii nagu suvel ikka, ebaühtlaselt. Tänu 14.–15. kuupäeva paduvihmale sai sadude pingereas esikoha Võru 128 millimeetriga, mis teeb 164% normist. Saartel sadas palju vähem (Ristnas 35 mm ehk 65% normist). Eesti keskmiseks vihmakoguseks arvutati 63 mm ehk 80% normist. Vihmapäevi, so päevi sademetega üle 1 mm, oli üllatavalt vähe, näiteks Tartus dekaadide kaupa 6, 4 ja 0, kokku seega 10 päeva, täiesti normikohaselt.

Pea igal kolmandal päeval oli kusaigil kuulda-tunda äikest. Päikest sai Tartus näha 275 tunni ümber (norm 263), lääne pool palju rohkem (Sõrves 374 tundi). Tolmust puhtastaevas ja rümpilvide vahelt kõrvetas päike päris lõunamaiselt. Ultraviolettkiirguse indeks, mis iseloomustab naha pruunistumise kiirust, oli tervelt 20 päeva keskpäeval üle 7 ühiku. Kuuendal juulil mõõdeti Tõraveres ka uus Eesti rekord – 8,6 ühikut.

VÄLISILMAST

Norra kannatas äikesetormide käes. Paaril korral oli Oslos suuri probleeme liikluse, elektrivoolu ning televiiga. Paduvihmasid tuli samuti mujal maailmas. Ukrainat, Moldaaviat ning Rumeeniat tabas sajandi suurim üleujutus. Evakueeriti kümneid tuhandeid elanikke, hukkus kümneid inimesi.

Puast tingitud metsatulekahjud mõllasid Türgis, Austraalias ja Californias. Viimases kohas aitasid kauaoodatud vihmaveidi leevendada 20 000 tuletõrjuja töö. Põlenguid oli aga tekkinud kolme nädalaga 1783 kohas – uus rekord.

Läinud juuni oli Hongkongis 1346 millimeetriga kõigi aegade sajusem. Hiinat ja Taiwani ründasid aiva tai-fuunid, algul juunis Fengshen (hiina keeli tuulejumal), seejärel juulis Fung-wong (fööniks).

August 2008

Kas saab hullemat augustit tulla, küsivad pessimistid. Saab küll, lohu-

SUVI 2008

Kuidas võime kogu suvega rahule jääda? Tartumaal olid kolm suvekuud temperatuurilt normilähedased, jahedaim oli juuni. Kokkuvõttes oli suvi sooja poolest vaid veidi normist jahedam. Vihmaga on lood teised. Eriti jubedana jääb kõigile meelde muidugi august, kui ilma ühegi piisata päevi oli mõnel pool vaid neli-viis! Suvel 2008 sadas Eestis keskmiselt 330 mm vihma, viimati oli hullem vaid 1998. aastal suvi (385 mm).

tavad optimistid: siis kui vihmale liisaks ka külma tuleb.

August on meie maal üks pagana põnev kuu. Mai ega juuli saa näolegi. Just sel kuul on kuumarekordiks mõõdetud +35,6°, öökülma aga olnud –2,5°. Augustist pärineb nii vihma- (Haanjas 351 mm 1987) kui põuarekord (Valgas 0 mm 2002). Rääkimata sajanditormist 1967. aastal.

Tänavune lõikuskuu jääb meelde kui üks väga vihmane aeg. Peipsi ääres sadas alla lausa kolmekordne sajunorm (235 mm Mustvees), kõige kuivem koht oli seekord Kihnu 123 millimeetriga. Pole siis mingi ime, et põllud sarnanevad riisiväljadega. Oma aianurgast Põlva- maal sain enneolematu kartulisaa- gi: kaks panin pange, ühe sain. Ära mädanes.

Keskmise õhusooja poolest polnud augustile justkui midagi ette heita – meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis arvatuti Eesti keskmiseks 15,7°, mis on normist 0,3 kraadi kõrgem. (Keskliste tempe-

ratuuridega on samad lood kui keskmiste palkadega – raske arvu- sid uskuda!)

Lõikuskuu soojanäitajad päästis kuu keskel meid külastanud lõuna- tsüklon, mis kergitas temperatuuri korraks isegi 30 kraadini. Soojem paik oli sel kuul Vilsandi (keskmise temperatuur 17°), jahedaim Väike- Maarja (14,7°).

Ilmad püsisid pilvised: päikest oli rohkem näha Saaremaal (300 tunni ümber), Raplamaal kolm korda harvem (ainult 22% võimalikust ajast).

Peaksime ilmetaadile igati tänulikud olema, et ta soosis tähtsaid vabaõhuüritusi: öölaulupidu, rulluisu- maratoni ning mõnda kontserti.

VÄLISILMAST

Suurbritannias täitus augustikuu sademete norm: kogu riigis sadas vihma keskmiselt kuhjaga 140 mm (norm 85 mm), kohalikud sajurekordid püstitati Põhja-Irirmaal. Läinud august oli saareriigi kliima-ajaloos (alates 1929) kõige pimedam, päikest oli näha keskmiselt 105 tundi.

Esimest korda pärast 1913. aastat oli Päike kogu kuu vältel täiesti ilma plekkideta. (Milline eeskuju poliitikuile!)

Jaapani keskosas evakueeriti paduvihma tõttu (tunniga 146 mm!) ligi 400 000 elanikku.

Tavalisel orkaanid taltuvad soojadelt vetelt maismaale jõudes (nn kütus saab otsa) – nii juhtus ka hirmuäratava Gustaviga Mehhiko lahke rannikul.